

3

Tosetta, 1925

תוספתא

חזון יחזקאל

כ ו ל ל :

- א. גוף התוספתא עם חלופי גרסאות ושנויי-נוסחאות עתיקות. ערוכות וסודרות ע"פ הוצאות-התוספתא השונות, שני התלמודים, מכילתא, ספרא וספרי וע"פ גדולי הראשונים ז"ל. והגהות הגר"א.
- ב. באור חדש, מתוקן ומשוכלל, המפיץ אור על תעלומות התוספתא ע"פ המקורות העתיקים של שני התלמודים וגדולי הראשונים, ומה שחדשתי ב"ה בכמה וכמה מקומות מדעתי והכרעתי.
- ג. חדושים, לברר וללבן הרבה הלכות הנובעות מעמקי התוספתא.
- ד. ציונים ומראה-מקומות בספרי התלמודים, מכילתא ספרא וספרי ושאר מדרשי רז"ל וגדולי הראשונים וקדמונים שהובאו בהם דברי התוספתא, אשר סדר הגאון המחבר "מנחת בכורים" ונקראו בשם "מצפה שמואל" עם הוספות מרובות ממני בשם "מראה יחזקאל".

כל אלה עשתה ידי בעזרת החונן לאדם דעת

יחזקאל בא"א מוהר"ר מרדכי זלמן ז"ל אברמסקי ירושלים

מסכתות בכורות – ערכין

ירושלים י"ב כסלו תשכ"ו

מ אין פוחתים מארבעה חדשים המעוברים בשנה. לא נראה להוסיף יתיר על שמונה. מעולם לא נראו ששה חדשים המעוברים בשנה זו אחר זו. במקום שאין מכירין זמנו של חדש — נוהגין אחד מעובר. ואחד שאינו מעובר. וכן בגליות נוהגין אחד מעובר. ואחד שאינו מעובר. היו נוהגין תמוז בזמנו, והאב מעובר, ואח"כ נודע להן שאב בזמנו — מניחין אותו ומונין מכאן ואילך אחד מעובר ואחד שאינו מעובר. נ עצרת פעמים שחל להיות בחמשה ובששה ובשבעה, לא פחות ולא יותר. ר' יהודה אומר

באורים

וכנחיס אין הסגר יותר על שלשה (כיון נמשנה ננעיס פרק י"ג משנה א'): אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברים בשנה. משום דלא עבדין טפי משמנה חסרים אכל חי חכמים עבדין: לא נראה להוסיף יותר על שמונה. מעולם לא נראה להכמים לעשות חדשים מעוברים יותר על שמונה, היינו אפשר שיטעו רק שני חדשים מעוברים יותר על הראוי (עין הטעם בסוגיה הנמרח במסכתין 77 ע"י ע"א) דאלו מן הראוי הוא שיהיה אחד מלא ואחד חסר היינו ששה חדשים מלאים וששה חדשים חסרים. שהדעה כל לכה כיט יום וחגי יום וכו' ידות שפה ושבעים ושלש הלוקים. נתנא ששני חדשים הם גיט יום יותר על כך חלקי השעה, והואיל שאי אפשר שיהיה תקלה היום מחדש העובר ומקלחו מחדש הבא, שאמר (במדבר י"א) "עד הדש ימים — מפי השמועה נמדו שמים אלה מהשב לחדש ואין אלה מהשב שעות לחדש, ולא כן נכון הוא שהדש אחד יהיה מלא ואחד חסר, שנשניהם יהו גיט יום. וכשנביל לכוף זמן היחרון של שתי ידות שפה ושבעים ושלש הלוקים שנכל הדש יהיה, נחקין מהם שעות וימים הם לריכוס לפעמים לעשות חי חדשים מהדשי השנה מלאים. ובמקום השנים חסרים יותר על מלאים, כגון "אם יהיו המוחרות שיעלו בידנו פרוח מהימים שהכפנו, והיה סיבה לחסר שנה הנאלה מניד יום, עד שיהיו כה חסרים יותר מששה. והוה אלה מהסיכות הראשונה להיות חסרים ושלמים וכסידרם" (לשון הרמב"ם בפירושו למשנה): מעולם לא נראו ששה חדשים המעוברים בשנה זו אחר זו. דאם היו עושים ששה קודם ראש הדש הנא: במקום שאין מכירין זמנו של חדש. שאין מקדשין על פי ראייה: נוהגין אחד מעובר. שלשים יום: ואחד שאינו מעובר. כיט יום. דמן הראוי הוא שיהיה אחד מלא ואחד חסר (עין לעיל בנאורים דיה לא נראה להוסיף): וכן בגליות. אלא הגיעו שם שלוהי ביה דין להודיעם מתי קידשו ביה דין החדש: תמוז בזמנו. כיט יום: והאב מעובר. שלשים כמו שאנו נוהגים עכשיו: ואח"כ נודע להן שאב בזמנו. שניה דין עשו האב חסר: מניחין אותו. אם האב כמו שנהנו הם שהוא מלא: ומונין מכאן ואילך. אם לא ידוע להם מתי קידשו ביה דין אם החדש: אחד מעובר ואחד שאינו מעובר. לפי חכונם והם שנהנו האב מעובר יעשו אלול שאינו מעובר: עצרת. הג השבועות נקרא בלבן חכמים עברה (עין בחדושים): פעמים שחל להיות בחמשה. כסיון. כגון שניסן ואייר מלאים (כשנה דף פ"ז ע"כ "אייר דההיא שחא עזורי עברוהי") הרי יש כאן נתיסן המשה עשר יום מיום הנאלה העומר שהוא כעין, ושלשים יום מאייר הרי ארבעים וחמשה יום, והחמישי כסיון הוא יום החמישים: ובששה. כשניסן מלא ואייר חסר כמו שנהנו עכשיו: ובשבעה. כששניהם ניסן ואייר חסרים, או יש כאן ארבעה עשר יום מניסן וכיט יום מאייר הרי הם כחד מ"ג יום, והשניעי כסיון הוא יום החמישים: לא פחות. מחמשה כסיון: ולא יותר. על שבעה כסיון: בשבעה

חדושים

ד עצרת. הג השבועות נקרא בלשון חכמים עצרת. ואילו בתורה שם החג "חג שבועות" (דברים ט"ז) או "וביום הבכורים" (במדבר כ"ח). ורק שביעי של פסח שמו בתורה עצרת וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה כלאכה (דברים טז) וכן בפרשת פנחס "ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו". והיינו משום שבשביעי של פסח אינו כיום הראשון של פסח, שיש בו מצוות בקום ועשה, בערב תאכלו מצות ואכילת קרבן פסח. מה שאין כן בשביעי של פסח, שאין בו שום מצוה בקום ועשה, אלא עצרת היא עצור בו ממלאכה. כל כלאכת עבודה לא תעשו". וכן יום השמיני אינו דומה לראשון של חג הסוכות, שיש בו מצוות בקום ועשה וסילת לולב ושיבה בסוכה, אבל ביום השמיני אין בו מצוות בקום ועשה, רק עצור בו ממלאכה. "כל מלאכת עבודה לא תעשו".

ובעצרת נמי בשעה שביט המקדש היה קיים היה בו מצוה בקום ועשה להביא את שתי הלחם, והיה נקרא על שם שתי הלחם יום הבכורים. אבל לאחר שנחרב הבית ופסקו מלהביא שתי הלחם, לא היה עוד בו שום מצוה בקום ועשה, אלא להיות עצור בו ממלאכה, לכן קראוהו הג עצרת ממלאכה, כדכתיב בו (ויקרא כ"ג) "כל מלאכת עבודה לא תעשו".

מצפה שמואל מ אין פוחתין שש: נ פלגה. כיה ו: ורתי ריב פ"א ס"א וכ"ד:

פניני רבנו יחזקאל

חלק ראשון

בו יבואו עובדות יקרות ואמרות טהורות
מלהיבות הלבבות לשקידת התורה וליראה טהורה
ולמידות טובות ונאצלות
ופניני-תורה ישרים משמחילב משיבי-נפש ומאירי-עינים
מכבוד רבן של ישראל שר התורה והיראה
רבנו יחזקאל אברמסקי זצוק"ל זי"ע ועכי"א

בעל ה"חזון יחזקאל" על ששת סדרי התוספתא

ועל מסכתות שבת פסחים וזבחים

הגאב"ד דסלוצק ולונדון

נלב"ע א' דסליחות כ"ד אלול תשל"ו

נרשמו בסייעתא דשמיא ע"י הצעיר והדל באלפי תלמידיו
אשר כל גופי מרתע מזכרון קדושת שקידת תורתו הנשגבה

משה מרדכי הלוי שולזינגר

מח"ס "משמר הלוי"

בלאאמו"ר הגאון הצדיק רבי יצחק הלוי זצ"ל

רב ומו"צ בחיפה מח"ס "אמרות יצחק"

הוצאה חדשה מסודרת מחדש עם קצת הוספות ותיקונים

זכרון מאיר

שנת תשנ"ב לפ"ק

החיוב לעשות, והכהנים עושים שליחותו בשבילו, שזה הבל הוא, אלא „שלוהי דרהמנא“ הביאור הוא: שהם מקיימים מצות השי"ת להקריב את הקרבנות...

* * *

חג השבועות נקרא בלשון חכמים „עצרת“ ואילו בתורה שמו „חג שבועות“ או „יום הבכורים“...

76 כתב רבנו יחזקאל זצוק"ל ב„חזון יהזקאל“ לתוספתא ראש השנה פ"א הי"א [בהא דתניא התם „הבא חטים ובכורים בעצרת שהוא דרך אילן כדי שיתברכו עליך פירות אילן“], וזה לשון קדשו: —

„בעצרת — במקרא נאמר „עצרת“ על יום האחרון של החג (במדבר כ"ט) ושביעי של חג המצות (דברים ט"ז), והטעם הוא משום ששונים הם שני ימים אלה מיום הראשון של החג ושל פסח, שאין בשביעי של פסח שום מצוה פרטית, כמו ביום הראשון, שיש בו מצות אכילת פסח ומצה, וכמו כן ביום הראשון של חג יש גם כן מצוה פרטית (מלבד שהוא יום טוב) ישיבת סוכה, ונטילת לולב, מה שאין כן ביום השמיני של חג, כמו שביעי של פסח, אינם אלא „עצרת“, שבהם אתם עצורים ממלאכה.

אבל בחג השבועות יש בו מצוה פרטית: הבאת שתי הלחם, מלבד שהוא יום טוב ואסור במלאכה, ומלבד שיש בו קרבנות היום. אך כנראה אחר חורבן הבית, שבטלה הבאת שתי הלחם, ולא הי' בו שום קיום מצוה פרטית, זולת שהוא יום טוב, התחילו קוראים בבבל את חג השבועות „עצרת“, שאף בו אתה עצור רק ממלאכה (גם בראש השנה ישנה מצוה פרטית תקיעת שופר, וכן ביום הכפורים מצות עשה „ועניתם את נפשותיכם“), עכ"ל ה„חזון יהזקאל“ לתוספתא ראש השנה, שנדפס בלונדון בשנת תש"ב.

ונשנו הדברים ב„חזון יהזקאל“ לתוספתא ערכין פ"א ה"ד, שנדפס בירושלים בשנת תשכ"ו, ויש שם תוספת דברים מאירים, וזה לשון קדשו שם: —

„עצרת — חג השבועות נקרא בלשון חכמים „עצרת“. ואילו בתורה שם החג „חג שבועות“ (דברים ט"ז) או „וביום הבכורים“ (במדבר כ"ח). ורק שביעי של פסח שמו בתורה „עצרת“: „וביום השביעי עצרת לה' אלקיך לא תעשה מלאכה“ (דברים ט"ז), וכן בפרשת פנחס: „ביום השמיני עצרת תהי' לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו“.

והיינו משום שבשביעי של פסח אינו כיום הראשון של פסח, שיש בו מצוות בקום ועשה: „בערב תאכלו מצות“, ואכילת קרבן פסח. מה שאין כן בשביעי של פסח, שאין בו שום מצוה בקום ועשה, אלא „עצרת היא“ — עצור בו ממלאכה, „כל מלאכת עבודה לא תעשו“.

וכן יום השמיני אינו דומה לראשון של חג הסוכות, שיש בו מצוות בקום ועשה: נטילת לולב, ישיבה בסוכה. אבל ביום השמיני אין בו מצוות בקום ועשה, רק עצור בו ממלאכה, „כל מלאכת עבודה לא תעשו“.

ובעצרת נמי, בשעה שבית המקדש הי' קיים, הי' בו מצוה בקום ועשה: להביא

את שתי הלחם, ופסקו מלהביא ע בו ממלאכה, לכן עבודה לא תעשו ועלה ברעיו יצוק"ל ב„חזון יהזקאל“ ובתמורה י"ה ב' היכא דקתני פסד י"ה ב' הוסיף בו עצרת, ולא קרי בלשון חג, ודבו פסח תני עצרת והדבר אומר דרע ואולי דברי שביאר לנו רבנו דבלשון התורה שם החג בלשון „פסח“ בלשון הו בארבעה עשר ל קרבן ששמו פסח בפי פינחס [כ"ה ובחמשה עשר י ס"י שצ"ט ס"ג: ובביאור הגר"א בתוך המועדים, והא „דקרא השב ח" וגו', ונכלל הפסוקים, וביניהם „דקרא חשבו“ ל ואם כן או ד, כל היכא דתני דהוא לשון חז"ל י"ה ב' ד, אי חו אלא כדקרי לי' לא בלשון „עצרת“ [אמנם צ"ב דב וד"ו צ"ע לע"ע] הגמרא הקדושה והיכן מצי

את שתי הלחם, והי' נקרא על שם שתי הלחם, יום הבכורים. אבל לאחר שנהרב הבית, ופסקו מלהביא שתי הלחם, לא הי' עוד בו שום מצוה בקום ועשה, אלא להיות עצור בו ממלאכה, לכן קראוהו חג, "עצרת" ממלאכה, כדכתיב בו (ויקרא כ"ג), "כל מלאכת עבודה לא תעשו", עכ"ל ה"חזון יהזקאל" ערכין פ"א ה"ד.

ועלה ברעיוני בס"ד דאולי עפ"י הדברים המאירים ושמהים הללו שכתב אדמו"ר זצוק"ל ב"חזון יהזקאל" יתבאר עומק סוד שיח פשט דברי הגמרא הקדושה ברי"ה ו' ב' ובתמורה י"ח ב': "ואידך כל היכא דתני פסח תני עצרת", וברש"י ברי"ה ו' ב': "כל היכא דקתני פסח, דבעי למיתני בתרי' שבועות, תני עצרת, ולא חגי, וברש"י בתמורה י"ח ב' הוסיף בה דברים: "... כל היכא דתני פסח, ובעי לאדכורי מידי בעצרת, תני עצרת, ולא קרי לי' חג, אבל אי הוה מדכר לפסח בלשון חג המצות הוה תני לעצרת בלשון חגי, ודבר זה כמובן צריך ביאור מאי טעמא סובר האי מ"ד ד"כל היכא דתני פסח תני עצרת", ואם מזכיר לפסח בלשון חג המצות כי אז מזכיר לעצרת בלשון חג, והדבר אומר דרשוני וחיו.

ואולי דברי רבנו ה"חזון יהזקאל" זצוק"ל יאירו לנו נתיב בפירוש דבר זה, שביאר לנו רבנו זצוק"ל ש"עצרת" הוא שם החג בלשון הז"ל, אבל לא בלשון התורה, דבלשון התורה מיקרי "חג השבועות" או "יום הבכורים", והלא דכוותה "פסח" הוא שם החג בלשון הז"ל, אבל לא בלשון התורה, דבלשון התורה מיקרי "חג המצות", ואילו "פסח" בלשון התורה נאמר על י"ד בניסן, כדכתיב בפ' אמור [כ"ג ה'] "בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים — פסח לה'", וברש"י שם: "פסח לה' — הקרבת קרבן שעמנו פסח", ואח"כ: "ובחמשה עשר יום לחדש הזה — חג המצות לה'". וכן בפ' פינחס [כ"ח ט"ז י"ז]: "ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש — פסח לה'. ובחמשה עשר יום לחדש הזה — חג, שבעת ימים מצות יאכל". [ועיין ברמ"א יו"ד סי' שצ"ט פ"ג: "ובערב פסח מותר בכל אחר חצות, דהיינו מזמן שחיתת הפסח ואילך", ובביאור הגר"א שם פ"ק ב': "ובערב פסח כו' — נראה דחשיב כמו מועד, דקרא חשבו בתוך המועדים, וכן מדמי בגמרא פ"ד דפסחים נ"ה ב' ובפ"ב דמ"ק", עכ"ל הגר"א. והא "דקרא חשבו בתוך המועדים" היינו בהפסוקים הנ"ל, דבפ' אמור כתיב, "אלה מועדי ה'", וגר, ונכלל שם הפסוק הנ"ל דבארבעה עשר, "פסח לה'", ובפ' פינחס בתר כל הפסוקים, וביניהם הפסוק דבי"ד, "פסח לה'", כתיב, "אלה תעשו לה' במועדיכם", הרי "דקרא חשבו" לי"ד בניסן, בתוך המועדים].

ואם כן אולי מפני זה הוא הא דס"ל לרב זביד ברי"ה ו' ב' ובתמורה י"ח ב' הנ"ל ד"כל היכא דתני פסח", דהוא לשון הז"ל לקרוא לחג המצות בלשון פסח, "תני עצרת", דהוא לשון הז"ל לקרוא לחג השבועות בלשון עצרת, ועל זה הוסיף רש"י הנ"ל בתמורה י"ח ב' ד, "אי הוה מדכר לפסח בלשון חג המצות, היינו לא בלשון, "פסח", בלשון הז"ל, אלא כדקרי לי' בלשון התורה "חג המצות", או "הוה תני לעצרת בלשון חגי, דהיינו לא בלשון "עצרת" בלשון הז"ל, אלא בלשון "חגי, כדאיקרי בלשון התורה, "חג השבועות" [אמנם צ"ב דבלשון התורה איקרי "חג שבועות", ולמה יהי' סגי כאן ב"חג" בלבד, וד"ז צ"ע לע"ע]. והדברים נפלאים בעוהשי"ת. וצריך לי רב לזה אם אכן י"ל כן בכונת הגמרא הקדושה.

והיכן מצינו להא דאמרו כאן ברי"ה ו' ב' ובתמורה י"ח ב' ד, "כל היכא דתני פסח

א"י
...
הא
ות
ע"י
זון
יש
ית
ג,
וב
ה
לו
יש
נת
ב.
ת:
ג
ה
(
ת
ה
ת
:
ז
א

תני עצרת? — הגה שאלנו ד"ו בלימוד הרבים בס"ד, והראה לן בן-יאהי טובי' הלוי שולזינגר שליט"א [ועוד הוסיפו מהלומדים שי'] שהוא בדוכתין סגיאין: במשנה שביעית פ"ב מ"א: "... בשדה הלבן עד הפסח, ובשדה האילן עד עצרת". ובמשנה ר"ה ט"ז א': .. בארבעה פרקים העולם נידון: בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן". ובמשנה שקלים פ"ג מ"א: .. בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה: בפרוס הפסח, בפרוס עצרת, ובפרוס החג". ובמשנה מגילה ל' ב': .. בפסח קורין בפרשת מועדות של תורת כהנים, בעצרת שבעה שבועות". ובמשנה הולין פ"ג א': .. בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לתבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט, ואלו הן: ערב יום טוב האחרון של חג, וערב יום טוב הראשון של פסח, וערב עצרת, וערב ראש השנה, וכדברי רבי יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל". ובמשנה בכורות נ"ז ב': .. שלש גרנות למעשר בהמה בפרוס הפסח ובפרוס העצרת ובפרוס החג". ובמשנה ערבין י' א': .. ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח: בשחיטת פסח ראשון, ובשחיטת פסח שני, ויום טוב הראשון של פסח, וביום טוב של עצרת...". ובברייתא בעירובין מ' ב': .. תן חלק לשבעה וגם לשמונה... ר' יהושע אומר: שבעה — אלו שבעה ימי פסח, שמונה — אלו שמונה ימי החג, וכשהוא אומר, "וגם" — לרבות עצרת ור"ה ויוה"כ. ובברייתא בפסחים נ"ג א': .. אוכלין בענבים עד הפסח, בזיתים עד העצרת". ובברייתא במגילה ד' א' ל"ב א': .. משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, והלכות חג בחג". ובברייתא בגיטין ל"א ב'.

הא קמן ד"כ, כל היכא דתני פסח תני עצרת".
* * *

יש ברייתות שקדמו למשניות

ישבו כמה תלמידים אצל רבנו יחזקאל זצוק"ל, ויען רבנו ויאמר: דעו לכם שיש גמרא מפורשת בש"ס שיש ברייתות שקדמו למשניות! והיא בפסחים מ"ה א': .. א"ל וליטעמיד הא דתניא בברייתא אמר לו ר"א לדברין הרי הוא עובר משום בל יראה ובל ימצא, ושתיק לי, הכי נמי דלא אהדר לי, הא קא מהדר לי במתניתין, דתני לא זהו חמץ שמוזהרין עליו משום בל יראה ובל ימצא, אלא שתיק לי בברייתא, ומהדר לי במתניתין, הכי נמי אימור שתיק לי במתניתין ואהדר לי במכילתא אחריתי". הרי שקדמה כאן הברייתא להמשנה, ו"שתיק לי בברייתא ומהדר לי במתניתין", עד כאן דברי רבנו יחזקאל זצוק"ל.

אמנם כן שכתבו התוס' ב"ק צ"ד ב' [ד"ה בימי רבי גשנית משנה זו]: "... ולכך לא פריך לקמן אלא מברייתות, דהוה שונה ר' חייא, שהי' תלמידו של רבי, ולא הקשה ממתני', דקתני משלם כשעת הגזילה, לפי שהמשניות היו קודם רבי, אלא שרבי פירש, אבל ברייתות הי' שונה ר' חייא מה שהי' מוסיף רבי על המשניות", הרי שהברייתות דר' חייא הן "מה שהי' מוסיף רבי על המשניות", וא"כ המשניות קדמו לברייתות?

וצ"ל שבדרך כלל כך הוא, אבל מ"מ אשכחנא גם ברייתות שקדמו למשניות כהיא דפסחים מ"ה א' דאיתי רבנו יחזקאל זצוק"ל.

ולכאורה צו
..תימה דלמא הדר
..וא"ת ומגלן דבו
הא דמתניתין, וס
קדשיא, דהא סבר
נתנאל], ובתוס' ה
המשנה נשנית תה
נשנית תחלה", דנ
שקדמו למשניות,
ועיין גם ב
ראי ס"ד קבל מני
לי דאהר המשנה
הרא"ש הנ"ל בינ
זה הוא דקים לי
כן שיתכן איפכא
הברייתות".
ואולי דבר
בזבחים כ' ב' ב
ים: "לא אשכח
בברייתא, והיכי
קדשיה, קרן א
והא קמן
ראשבהן דכוותי'
למשנה. ואכתי

יש
הנה תניא
לתוך שדרה ואו
ובתב על
מהא דתני במח
אוכל הוא מן ז
ולרי שמע
משום גזירה ש
עיינ ב"חזון ז
אביה)", עכ"ל

Simon Baruch

ספר

אמרי ברוך

על התורה

חבר מאמרים ושיחות
דברי עיון והדרכה

ויקרא

מאת

ברוך חיים סיימאן
ר"מ בישיבת רבנו יצחק אלחנן

נוא יארק תשס"ז

חשיבות התורה - שתהיו עמלים בתורה*

וכל מעשיך יהיו לשם שמים

7 ← ראש הישיבה, הגאון ר' חיים יעקב גולדוויכט זצ"ל, השריש בקרב תלמידיו חשק עז ללימוד התורה ולחשיבות התורה. הוא הורה לנו איך שבכל החלטה שמחליטים בחיים, צריכים לשקול תמיד אם התורה תרויח או תפסיד מהחלטה זו, כדרך שמצינו בחז"ל (אבות דרבי נתן פרק יז אות ז) וכל מעשיך יהיו לשם שמים לשם תורה שנאמר (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך. L

מעמד הר סיני

7 ← באחד מביקוריו בארצות הברית (אייר תש"נ) השתתף ראש הישיבה זצ"ל בסיום הש"ס הגדול של הדף יומי בעיר ניו יארק, וזוכר אני שלאחר כמה ימים נפגש אז עם כמה בוגרי ישיבת כרם ביבנה שנמצאו בישיבת רבינו יצחק אלחנן ושוחח עמהם בדברי תורה. בתוך הדברים סיפר להם שמאוד התרגש מהרעיון שהזכיר הגאון ר' אליהו שוויי שליט"א בשם רבו הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל בכינוס הנ"ל, מדוע לא מצינו שהתורה קבעה מצוה מעשית מסויימת לזכרון מעמד הר סיני בחג השבועות כמו שמצינו שקבעה תורה מצוות פרטיות לזכרון בפסח וסוכות, והסביר רבי אהרן כי זכרון נצרך רק לדבר שלא נמצא אתנו כעת, ואילו מעמד הר סיני נמצא אתנו כעת, בכל זמן שלומדים תורה, כמאמר הפסוק (דברים ה, יט) קול גדול ולא יסף ומבואר בגמ' (סנהדרין יז.) לא יסף הכוונה דלא פסק, על כן אין צורך בזה לשום זכר, (עי' במשנת ר' אהרן מאמרים ושיחות מוסר

* דברים שנתפרסמו בספר יקרא דחיים, לזכרו של מו"ר הגאון ר' חיים יעקב גולדוויכט זצ"ל, ראש ישיבת כרם ביבנה.

ח"א עמ' לד, וע"ע בקונטרס נועם שי"ח שיחות שנאמרו ע"י הגאון ר' יוסף חיים שניאור קוטלר זצ"ל עמ' פה).

רעיון זה הוא השורש לגישתו של ראש הישיבה זצ"ל לתורה מתוך רצינות יתירה, כאשר ראינו אצלו תמיד שניגש ללימוד באימה וביראה, כי מאחר שהלימוד היה אצלו בבחינת מעמד הר סיני, ממילא היה לומד ברצינות גדולה שכזו, כמבואר בגמ' (ברכות כב.) והודעתם לבניך ולבני בניך וכתוב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע.

L

עליה ברוחניות

איתא בגמ' (מכות י.) תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר (דברים ד, מב) ונס אל אחת הערים העל וחי, עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא. והקשה ראש הישיבה זצ"ל איזה צורך יש בדבר שילך הרב לעיר המקלט יחד עם תלמידו, וכי לא יוכל התלמיד למצוא רב אחר ללמדו שמה, אלא - הסביר ראש הישיבה - ודאי יכול התלמיד למצוא רב אחר בעיר המקלט, אלא שמכיון שהוא רגיל ללמוד אצל רב פלוני, בודאי תהי' לו יותר הצלחה עם הרב הזה, וצורך זה, שתהיה לו ההצלחה המירבית, כל כך נחוצה וחשובה, עד שבעבור זה לבר מגלין רבו עמו, ולא עוד אלא שלימדונו חז"ל שמניעת הצלחה זו שוה כמו ההכדל בין חיים למות, עד שעל זה אמר הכתוב וחי, עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא.

כזה היה הראש הישיבה זצ"ל. תמיד עידד את תלמידיו שתהיה להם שאיפה חזקה לעלות בתורה וברוחניות. תמיד היה מדגיש שברוחניות אין מושג של עמידה במקום אחד. ברוחניות אם לא עולים בודאי יורדים, כמבואר בפירוש הגר"א על משלי על הפסוק (טו, כד) אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה - פי' האדם נקרא הולך שצריך לילך תמיד מדרגה לדרגה, ואם לא יעלה למעלה ירד מטה מטה חס ושלום, כי אי אפשר שיעמוד בדרגה אחת, עכ"ל.

תלמוד תורה כנגד כולם

שנינו במשנה ריש פאה (א, א) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא, כיבוד אב ואם וגמילות חסדים

והבאת שלום
אהרן קוטלר
המצוות שבין
אדם לחבירו
כזה, אלא שמ
בעולם הזה, ו
והקין קיימת
כולם זה נא
שהוזכרו במט
הללו, כי תלנ

והוסיף ו
הגדול ביותר
תנאי התנה ד
מוטב ואם לא
את העולם כו
ואמר עו
שתלמוד תורו
בלימוד תורה
פאה א, א) ו
ישוו בה, אפ
כלומר לא רג
החסד שבה,
חשיבותה, עו

ונודע כ
מפנינים וכל
לבני אדם, ד

בְּכָל מִשְׁבֹּתֵיכֶם: ס יִטוּ וּסְפָרְתֶם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת-

טו ותמנון קבון מקתר יומא טבא מיום איתואיכון ית עומרא

לקט בהיר

רש"י

כרמל כלומר מיד אחר הקצירה נאכל כמות שהוא בלי גישול ואפייה, ויש שאופין אותו קצת על האור שהאור ממחקו ויותר ערב לחיך, וזה נקרא קלוי או קליזת מממת שנשרף, והוא לשון ארמי מלשון חז"ל מקלי קלי להו לאיסורא, וכן אמר הכתוב קלוי בשר, ויש שאופין ושרפין אותו כל כך שחתייבש ונתחן ועושין ממנו לחם ומוזנות, ואמר הכתוב שבין כרמל ובין קלוי ובין לחם לא חאכלו קודם העומר מן התבואה חדשה: (כ) דהיינו י"ד שנים אחר בואם לארץ, ופי' בכל מושבותיכם לפי"ז בכל ישיבותיכם כשחתייבשו במקומכם לגמרי: (כא) נתפרש לעיל בפסוק י"א:

בכל משבתיכם. נחלקו בו חכמי ישראל, יש שלמדו מכאן שהחדש נובג בחולה לארץ (ת"כ - קידושין ל"ז), ויש אומרים לא בא חלה ללמד שלא נלעוו על החדש חלה לאחר ירושה וישיבה^ב משכבשו* וחלקו (קידושין סג): (טו) ממחרת השבת. ממחרת יום עוצ'א^ב (מנחות

שינוי נוסחאות * משיכבשו ויחלקו

אור החיים

שפירשתי בפרשה בא (י"ג מ"ג), והמועיל לפסוח המשחית על בחיבס^י, וכאן אמר כי פסח דורות יעשוכו לה' לשם ה' הגם שאין בו אחד משחיתו: טו. וספרתם לכם וגו'. אומרו לכס^י ללד שינו ה' לספור שצט שבתות, ואמרו ז"ל (זוכר ח"ג ל"ז) כי ללד שהיו בטומאת מצרים ורצה ה' להזווג לאומה זו דן בה כמשפט נדה שדינה לספור ז' ימים, ולזה שסיפרו ז' שבועות ולא יהיו מוכשרים להכניסם כלה לחופה, והגם כי שם ז' ימים וכאן ז' שבועות, ללד הפלגת הטומאה, וגם היתה בכללות ישראל שיער התמים דעים כי כן משפט, ועיין מה שפרשתי בפסוק (יתרו י"ט א') צדדש השלישי ללאת וגו', והוא מאמר הכתוב כאן וספרתם לכם פי' סיבת ספירה זו הוא לסיבתכם לטהרתכם שזולת זה תיכף היה ה' נותן להם התורה, ולדרך זה ידוייק על נכון טעם ממחרת השבת ולא מיום השבת עלמנו, כי כן משפט הספירה שיהיו כל הימים שלומים, וללד שיום ט"ו

בניסן שהוא יום השבת האמור כאן מקלח היום היו עדיין בארץ מצרים^י לזה ילו ה' לספור ממחרת, והגם כי זה היה בפסח מצרים^י, כמשפט הזה יעשה באותו פרק עלמנו מידי שנה בשנה, כי כמו כן יעשה בסוד ה'י^י כידוע ליודעי חן. וכפי הפשט לזכרון העובר ביום השבת לזכרון כי ששת ימים (שמות ל"א י"ז) והמשכיל יבין^י. ועיין מה שפרשתי בפרשה בראשית בפסוק (ב' א') ויכל אלהים ביום השביעי, ובדרך רמז רמז באומרו וספרתם על דרך אומרים ז"ל כי ששמות עם בני ישראל הם בבחינת הלוואות, ובאמצעות תחלואי הנפש וטומאת הטיעוב יתלכלכו ויחשיך אורם, וארז"ל (ויק"ר ל"ב) כי הלוואות סגפרינון היו. לזה אמר וספרתם לכם פירוש באמצעות מנין זה אתם מאירים כסגפרינון את עצמיכם^י:

ממחרת השבת מיום וגו'. פי' פירוש מעשיו קודם שחכנסו לארץ ממחרת השבת, וכנגד אחר ביאחס לארץ אמר מיום הביאכם וגו',

אור בהיר

דוקא בלילה. קב) פי' כדי ליתן מדמו על המזוזות. קד) לא כמו שאמר שבת הוא לה', פסח לה', חג המצות לה' וכו'. קה) פי' בטומאה. קו) אבל לדורות שאין טומאת מצרים למה לא נספור מיום ט"ו. קז) שכל שנה באותו זמן נחשור טהרתם של יולאי מצרים ומעמד הנבחר יום קבלת התורה. קח) לא זכיתי להבין זאת, וראיתי שרואים להגיע ביום השבת, ור"ל כמו השבת היא זכר לשעבר שבו שבת ה' וכו' כ"כ הספירה זכר לשעבר, ודוקא אחר השבת ע"כ, ולא הנאני פירוש זה בשום אופן, ראשית למה בחר למשל דוקא את השבת הלא כמה וכמה מלות שטעמם זכר על שעבר, מלה, מרור, סוכה וכו' וכו', שנית שאמר והמשכיל יבין, מה זה השכלה גדולה שצריך לדבר זה, והשלישית שגמר אומר ועיין בפי' ויכל וגו', ושם לא מצאתי רמז לדבר זה. ואפשר שטעות הדפוס יש כאן, ומחיצת והמשכיל עד חיצת השביעי צריך להיות אחר חיצת ליודעי חן, ולא נכון כי שם נאמר בדברינו שכל שבת נחשור הנריאה. קט) ויחורו להיות בבחינת הלוואות. קי) ק"ל למה ב' סימנים, ואח"ל שממחרת השבת אינו מסויים, למה

דאָרמֶתא ש
יהוין (ני"א ת
שבועתא שב
יומין ותקרב
קדם יי' פ
לְחֶם אֲרֻמֶן
תָּרִין עֲשׂוּנִי
יְתַאֲפִין ב

ס"ה): תמימו
מצערב, שאם
(טו) השבת
שביעתא: ע'
תספרו. ולא
יום (שס - סס
חדשה לה'.
אני זכו* מד
השבת השביע
מסורס הוא
הראשונה ש
מנחת העומר
מן השעורים^ב
ולא מחולה י
תרומה המון
החדשה האמו
המנחות^ב, ה
לא תקרב מן
שינוי נוסחאות * תקו

ואומר אני וכו',
מדברי רש"י, ש
ומציאו, ואח"כ
למדו זאת מג"ש
ובשתי הלחם כי
החדש קודם ש
לקמן בפסוק כ'
ולשם בכורים ש
קראה בכורים,
בכורים לקצירה

עֲמַר הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת שַׁבְּתוֹת תְּמִימָת
 תִּהְיֶינָה: מִן עַד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת
 הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם
 וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה:
 מִמּוֹשְׁבֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם
 תְּנוּפָה שְׁתֵּים שָׁנַי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת
 תִּהְיֶינָה חֶמֶץ תֹּאפִינָה בְּבוֹרִים לַיהוָה:

דארמותא שבועא שבועין שלמין
 יהוין (כ"א תהוין): טו עד מבתר
 שבועתא שביעתא תמנון חמשין
 יומין ותקרבו מנחתא חדתא
 קדם י"ז ממותבניכון תיתון
 לחם ארמותא תרתין (גריצון)
 תרין עשרונין סלתא יהוין חמיע
 יתאפין בכורין קדם י"ז

לקט בהיר

רש"י

(כב) ר"ל חיצת "השבת" זה אין פירושו יו"ט כמו ממחרת
 השבת דלעיל, ששם חרגומו אונקלוס מבתר יומא עבא, זה
 פירושו שבע כלומר ז' ימים שהוא שבע אחד נקרא גם כן
 שבת, כמו שבע שבתות תמימות תהיינה, וכמו שנאמר בפ'
 ראה שבעה שבעות תספר לך, והוא מ"ט יום, אבל ז'
 פעמים שבת בראשית אין בכללו רק מ"ג יום, ומה שכתב
 הש"ס מ"ב יום טעות מדפיס הוא: (כג) פי' יום
 החמשים עמנו אינו בספירה רק עד החמשים, שהרי בפירוש
 אמר קרא שבע שבתות תמימות, והוא רק מ"ט יום: (כד)
 רצונו לומר חיצת תספרו נקשר למעלה, ותיבות חמשים יום
 נקשרו למטה, שהספירה תהיה עד אחר שבע השביעית,
 והקרבנות מנחה חדשה יהיה בזמן החמשים, ומקרא מסורס
 הוא, ובישר צריך להיות יום חמשים והקרבנות, גם יותר
 מוזן אם חתן אות ב"ת על חיצת יום וכמו שעשה רבינו
 (רא"ם), ואחר כל זאת קשה להעמיס זאת בפסוק הכתוב
 שהרי האתנחתא שעל חיצת יום מגיד הפך זה, ועוד שלדרך
 זה הראשון חוץ מן הסירוס וחוץ מהסרון אות ב"ת יש ג"כ
 מסרון וא"ו, שראוי היה לומר עד ממחרת השבת השביעית
 תספרו וביום חמשים והקרבנות, לזה גמר אומר רבינו
 ואומר אני וכו', ובקצת ספרים חסר כל זאת מרש"י, דהיינו מן
 מדברי רש"י, שאם נראה לו דרך הב' יותר א"כ למה לדרך הא',
 ומביאו, ואח"כ מביא דעת ע"פ פשוטו, וכן מוכח מלשונו (אם
 הגירסא שלפנינו נכון), וחבל על דאדבין: (כה) רז"ל
 למדו זאת מג"ש אביב אביב, דכתיב אלל מנחת העומר בפ'
 ובשמי הלחם כתיב סלת ואין סלת אלא חטים, אבל שאר כל
 המנחות אפילו מן שעורים כגון מנחת סוטה אין מביאין מן
 החדש קודם שמי הלחם כדלקמן: (כו) רז"ל אין תנופה זו מה
 שהכנה או הבעלים מרימין אותה לשעה קצווא, כי זאת נאמר
 לקמן בפסוק כ' והניף הכהן וגו', וכאן המדובר קודם שזא
 לעורה שנאמר תביאו לחם תנופה, אלא פירושו הפרשה לשם ה'
 ולשם בכורים שאומר עליו קודם שמביאו שיהיה מקודש לשמי
 הלחם (רא"ם): (כז) אלא שלמעלה קורא אותה חדשה וכאן
 קראה בכורים, והיינו הן, שפ' חיצת בכורים חדשה וראשונה,
 וכאילו אמר ממשנתיכם תביאוה (רא"ם): (כח) רז"ל אינה
 בכורים לקצירה ולהתיר את המבואה חדשה, שכבר הותר
 בפסח על ידי העומר, אלא למנחות הבאות בית ה' הוא
 בכורים

ס"ה: תמימות תהיינה. מלמד שמתחיל ומונה
 מצטרף, שאם לא כן אינם תמימות (ח"כ - מנחות ס"ו):
 (נח) השבת השביעית. כחרגומו שבעתא (כ"ב)
 שביעתא: עד ממחרת השבת השביעית
 תספרו. ולא עד בכלל (כ"ג), והן ארבעים ותשעה
 יום (כ"ד - כ"ה): חמשים יום והקרבנות מנחה
 חדשה לה'. ביום החמשים תקריבו * (כ"ה), ואומר
 אני זכו * מדרשו, אבל (לפי) פשוטו עד ממחרת
 השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו, ומקרא
 מסורס הוא: מנחה חדשה. היא המנחה
 הראשונה שבזאת מן החדש, וא"ת הרי קרבן
 מנחת העומר, אינה כשאר כל המנחות שהיא זבה
 מן השעורים (כ"ה) (ח"כ - מנחות פ"ג): (ח) ממושבתיהם.
 ולא מחולק לארץ (כ"ז - כ"ח): לחם תנופה. לחם
 תרומה המורס לשם גבוה (כ"ח), חו היא המנחה
 החדשה האמורה למעלה (כ"ט): בכורים. ראשונה לכל
 המנחות (כ"ט), אף למנחת קנאות הבאה מן השעורים,
 לא תקרב מן החדש קודם לשתי הלחם (ח"כ - מנחות

שינוי נוסחאות • תקריבו • ואני אומר זה

Alshekh, Moses

14

תורת משה

דרושים, פירושים וביאורים לחמשה חומשי תורה

ספר ויקרא

מהרב הגדול בענקים
רבינו משה אלשיך זצוק"ל

מהדורה הכוללת
פסוקי התורה על אתר
מראי-מקומות למקראות, ולמדרשי חז"ל
תוכן ענינים ע"פ סדר אי"ב
מפתח כללי לכל המקורות הנזכרים בספר
בסוף ספר במדבר

נדפס לראשונה בשנת שני"ג
ועתה יוצא לאור בעריכה חדשה
ע"י חברי מכון לב שמח

מכון "לב שמח", פעיה"ק ירושלים תובב"א
שנת תש"ן

כי בהגיע אל הגדר ההוא צאת תקלה בעון העגל הוא פליא. ואם כן ודאי כי לה' הגדולה על כל אשר עשה לזככינו לבלתי נחטא, ולנו בושת הפנים שלא שוה לנו וחטאנו. על כן אמר הוא יתברך, איני עושה עיקר לפרש טעם החג הלז רק על מה שטרתתי אתכם ממדרגה אל מדרגה, עד היותכם יותר ממלאכים רואים ונאותים לקבל התורה ולהיות קדושים. כי על כן יום שנגמר זיכוככם עד גדר עצום ורב תחוגו בו. וזהו אומרו כי תבואו כו' וקצרתם כו'. והוא ענין שהזכרנו מספר הזוהר (אמור צו ב) כי במצרים היו עובדי עבודה זרה נאותים טמאים כטומאת הנדה. ואפילו בגדר בהמה שאינה מקבלת טומאה לא הייתם כנודע כי בעלי חיים אין מקבלים טומאה, עד עבור יום ראשון של פסח. ומיום שני שהם ימי ליבון הייתם כבהמה אוכלת שעורים, על כן מנחתכם עומר שעורים. ועד היום ההוא אפילו לחם וקלי וכרמל לא תאכלו, כי עד היום ההוא אפילו כבהמה לא הייתם. אך וספרתם לכם שבע שבתות ליבון להתלבן ולעלות אל גדר אדם, כי אז נתחדשתם כבריה חדשה. וזכר לדבר והקרבתם מנחה חדשה לה', לרמוז כי אז נתחדשתם להיות לה'. וממושבות שלכם תביאו לחם תנופה, לרמוז שכל כך נודכתם שמושבתיכם בארץ הלזו הבאתם בזכותכם לחמה של תורה מן השמים שהוא לחם תנופה, שהתנופה כוללת שש רוחות העולם, שהתורה כוללת הכל כי בה נבראו ⁷שתיים כנגד תורה שבכתב ותורה שבעל פה, כי שתיהן נאמרו אז כנודע. במקום ששני עשרונים שהם שתי דברות אנכי ולא יהיה לך, שכל אחד הוא עשרון של עשרת הדברות. במקום שסולת תהיינה חשובות על השאר, אדרבה מנופים בשנים עשרה נפה הוא בשנים עשר שבטים, שיהיה לכולן כסולת נקיה כי את שתיהן שמעו מפי הגבורה בפירוש. מה שאין כן השאר אדרבא חמין תאפינה, שכם הנחתם שאור שבעיסה וחמצתם אותם. והוא מאמרם ז"ל (שמות רבה מב ח) משל למלך ששידך אשה ונתן לה בידו שני תכשיטין ושלח לה על ידי שליח שמנה אחרים, והיא אבדה השנים שנתן לה בידו, ויכעוס ויאמר וכי לא היה לך לאבד אלא השנים שנתתי לך בידו. כך אמר הקב"ה לא עברתם אלא השנים

הראשונים אנכי ולא יהיה לך שנתתי לכם מפני. וזה יאמר, השני עשרונים שהיה לכם להיות סולת בשנים עשר שבטיכם חשובות על השאר, הכנסתם בה ואפיתם אותם חמין, אותם שהיו בכורים ראשונים לכל שהיו לה' שנתן להם ה' בידו, שהוא כי אשר מצוה הוא יתברך לעשות, אומר אותו באופן תהיה סדר ענין מצותו ורמוז ענין זה כמדובר.

והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילים שנים יהיו עלה לה' ומנחתם ונסכיהם אשה ריח ניחח לה' (כג יח).

על כן למען תבינו ותשכילו איך נצולתם בעשותכם הרעה הגדולה היא, הולך ורומז בצווי איך ריחם עליהם למען יכירו כי טוב ה', והוא עשה את שלו והם לא עשו הראוי להם, ועם כל זה ישוב ריחם כרוכ רחמיו. והוא כי מלבד קרבן מוסף אשר לא נזכר פה כי אם בחומש הפקודים (במדבר כח כז), שהוא שבעה כבשים ופרים שנים ואיל אחד, מזכיר עתה אותם שבאים על הלחם שהוא לחמה של תורה, שהוא חדוש ענין היום על דבר יום מתן תורה. אמר והקרבתם על הלחם שבעה כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד (ואיל אחד) [ואילים שנים]. לרמוז מאמרם ז"ל (שמות רבה מד ז) שאמר משה להקב"ה, רבון העולמים הלא על סדום אמרת לא אשחית כעבור העשרה והרי פה אני ואהרן וארבעת בניו ויהושע, אמר לו הקב"ה אתם שבעה היכן הם השלשה, אמר לו זכור לאברהם ליצחק ולישראל הרי עשרה. זה ירמוז פה לרמוז מה שעל ידם הקרבתי אתכם לבלתי השחיתכם, הוא שבעה כבשים הם השבעה שפרט לו משה; ועוד השלשה אבות: פר אחד הוא אברהם כד"א (בראשית יח ז) ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר, וגם נקרא אחד כמה דאת אמר (יחזקאל לג כד) אחד היה אברהם; ואילים שנים הוא אילו של יצחק, וגם יעקב שנקרא שה שהוא איל, הרי שלשה תשלום העשרה יהיו עולה לה'. כי אלו הם שעלו לרצון לה' להשיב חמתו. ומנחתם ונסכיהם שהקריבו כל ימיהם כלם עלו לרצון לפני ה' יתברך.

ועשיתם שעיר עזים אחד לו כבשים בני שנה לזבח שלמים. אתם על לחם הבכרים תנופה שני כבשים קדש יהיו לה' לבן כלל הדברים שאומר הוא יתברך תורה לא שמחתם בו כסוף, לא מכס. כי הרבה יותר מדאי עשיתי לבלתי תחטאו, וגם אחרי כן לבלו על כן כדאי הוא כל אשר עשיתי חג ה' ביום מתן תורה ההוא. ו היות שאין פקידה שאין בה מעון במדבר יט כב ד"ה למשמרת), לא כדי שתאמרו כי עשותכם חג על מו לכם למזכרת עון כי עד שהמלך נ נתן ריחו.

(ט"ו) כי על כן הנני מכין לכם כפ כי הנה ועשיתם שעיר עזים אחד ל הכפרה אני מראה ביום זה כי של ביני וביניכם, כי ושני כבשים בו שלמים. (כ) והניף הכהן אותם על כי לחמה של תורה אשר קלקלתם זה, ונעשו עליכם כוחות ורוחו עליכם בששה רוחות העולם. לכן רמז לתורה היא יונף עם הכנ ורוחות ומעלה ומטה, להשקיטם וי אתכם כי יכירו כי שלום לכם עב כי גם שנאכל מהם זולת חזה ושו לומר כי טוב טוב היה שיהיו עוג מהן, לא כן הוא כי קדש יהיו כחלק הנאכל לאישים אני מחשי הכהן, להורות כי גם שמתחת יד יצא העגל ההוא לא ידבק בו כ רב עמו חלק הגבוה כחלק הכ היה מורה זה אם היה עולות.

וקראתם בעצם היום הזה מקר לכם בל מלאכת עבודה לא תעו בכל מושבתיכם לדרתיכם ושמא תאמרו הנה כל הענין ה שתי הלחם כרמו הרומז בו כמד הבית שאין קרבן ואין שתי הלחם מלהיות מקרא קדש ושלא יעשה ו כן אני אומר וקראתם בעצם הי

בעזוהשי"ת

ספר

זכרון שמואל

על מועדים

חלק שני

מאת הגאון הגדול המפורסם

בצדקתו ופרישותו הי חסיד והי עניו

מוה"ר שמואל יששכר רוב מויבענפעלד זצוקללה"ה

רב דקהל תרדים מאנסי יצ"ו

יו"ל ע"י בני המחבר

מאנסי יצ"ו

שנת תשנ"ו לפ"ק

מהן בחורב כענין שנה' ויתגללו בניי אח
 עדים מהר חורב, בשבועה נשבעתי שעתיך
 אני להחזיר להם, כענין שנה' הי אני נאם
 ה' כי כולם כעדי חלוצים ותקשרים ככלה,
 שזה הפסוק נאמר אחר מה שאמר הקצ"ה
 לישראל ואנכי לא אשכחך (עיי"ש בישע"י מ"ט והוא
 בהפטרות עקב), שרמז הקצ"ה לכנס"י דענין
 וזכות קבלת התורה לא נחצטל והכל יוחזר
 להם וגם הכתרים, והאלשיך כי דאם ילוייר
 ח"ו שנחצטל ענין הכתרים מכל וכל לא היו
 חוזרים להם לעתיד, אע"כ שעדיין שייך
 הענין הזה בכללות ישראל, שזה ענין ומשה
 יקח את האהל (נדחי בשנה פה), שהוא הי'
 הנשמה כללית, וכן בכל דור ודור ישנו בכללות
 ישראל, ולעתיד לבא כל אחד ואחד מישראל
 ישיג הכתרים בפרטית.

במצא דלפי דעת משה רבינו שנחצטל ענין
 מתן תורה למפרע והי' כלל הי', אין
 הטעם של חג השבועות משום מתן תורה, כי
 הלל לא הי' בו קבלת התורה, ואם יעשו יו"ע
 על קבלת התורה לריך לעשותו ציוס נחינת
 לוחות שניות, וכדאי' בסוף מס' תענית שהוא
 יום שמחה עיי"ש, אבל בשבועות אין לנו
 טעם לעשותו יו"ע לקבלת התורה, ולריך
 לומר שמה שזוהה התורה לעשות יו"ע
 ממחרת השבת השביעית הוא מאיזה טעם
 אחר, כגון חג הציבורים וקליר חעים. אבל
 לדעתו של הקצ"ה שלא נחצטל ענין מתן
 תורה, כדאי' לריך לעשות היו"ע ציוס קבלת
 התורה.

7 ← וזהו הטעם שלא נחצה התורה שחג
 השבועות יש לו שייכות למתן תורה,
 וכדאי' באלשיך הק' (פ' אמור בספירת
 העומר) שהוא מחמת שע"י יתעורר הקטרוג
 ח"ו על ישראל שעד שהמלך במסבו נרדי נתן

ריחו וכדאמר עולה עלובה פלה מזנה בחוך
 חופחה (שנה פה), לכן לא נזכר שהוא מקושר
 לזמן מתן תורה. אמנם זהו רק לפניס, אבל
 באמת הקצ"ה חפץ שיישאר לישראל זכות
 מתן תורה, ויש להיו"ע הזה שייכות עם
 קבלת התורה, לכן נלעוו ישראל להציח בו
 שחי הלחם, וכמש"כ האלשיך שרומז לשני
 חורות תורה שצכתז וחורה שצטל פה עיי"ש,
 [ויש לומר דע"כ איחא באבות פ"ה דלא נמלא
 פסול צעומר ובשחי הלחם ובלחם הפנים, דזה
 הי' מעלה גדולה לישראל שלא הי' בהם
 פסול, דלח"פ מרמז על הכלל ישראל י"ב
 שבטי י-ה, ושחי הלחם מרמז על צ' התורות
 חורה שצכתז וחורה שצט"פ, ועומר מרמז
 שכביכול ישראל הם צת זוגו של הקצ"ה דהי'
 כמו מנחה סוטה שצירר דישראל הם טהורים
 להקצ"ה (עיי' ברע"מ פ' אמור), וזה מראה
 שקוצ"ה ואורייתא וישראל חד], והרי הוא
 כאילו אומר לנו הקצ"ה שמתו ציוס חג
 השבועות ואני לא אכתוב העטם מפורש
 מפני הצושה שלכם אבל האמת הוא שחשמתו
 במתן התורה.

וזדו ג"כ הענין של שני כבשי עלרת הבאים
 שלמים ציוס זה, ולא מלינו זבחי שלמי
 לצור חוץ מאלו, ורק בחג השבועות הי'
 שלמים משל לצור, והכוונה בזה כי אז בזמן
 קבלת התורה כתיב בסוף פ' משפטים ויעלו
 עולות ויזבחו זבחים שלמים לדי' פרים,
 שהציאו שלמי חגיגה ועולת רא"י כדאיחא
 בגמ' (חגיגה ו.) שהיו שמחים על קבלת התורה
 ועל שזכו לגילוי שכינה כמשא"כ ויחזו את
 האלקים וגו', ולכן בכל שבועות מקריבין שני
 כבשים לזבחי שלמי לצור זכר להקרבת
 שהקריבו אז בשעת מתן תורה, [והגם שכל
 יחיד מציח שלמי חגיגתו כמו בכל יו"ט, אבל
 הי' ענין מיוחד להציח קרבן לצור והוא

קד
 וזהו שני
 הלל
 ויקח יתרו
 והענין בזה
 רק עולות
 מזבח כי
 הנכנס צד
 ע"י כניסת
 ונכנס צד
 ומציח שלו
 להחלל צק
 ג"כ כי יש
 הי' שלמים
 לשלמים לז
 כי היום הי'
 שכינה עד
 בקדו
 וזהו חמו
 להג
 הצבורים
 מקרא קוד
 לדורותיכם,
 הלחם שייך
 שרומז לתז
 שחי הלחם
 קיים, אע"י
 שכת
 נמצא דבי
 יש
 שרמז הקצ"ה
 ליו"ע זה
 שחן מתור
 חנו עושין

קדשי קדשים זכר למתן תורה].

זמן מתן תורתנו תושבע"פ כנ"ל, ודו"ק.

והגדה שני כבשי עזרת הם מתירין את שתי
הלחם, והענין צוהי"ל, דהנה ציתרו כתיב
ויקח יתרו מתן משה עולה וזבחים וגו',
והענין בזה היה, כי צ"נ אינו מקריב שלמים
רק עולות שאין בהם אכילת הדיוט רק אכילת
מזבח כי אינו יכול לאכול בקדושה, אבל
הנכנס בצריה כיתרו יכול להביא שלמים, כי
ע"י כניסתו בצריה נכלל גם הגוף בקדושה
ונכנס בצריה והגוף ראוי להשראת השכינה,
ומביא שלמים לשמחה זו שזכה גם גופו
להתכלל בקדושה ושלמים יש בו אכילת הדיוט
ג"כ כי יש לגוף חלק בקדושה, וכ"מ צמילואים
הי' שלמים כשאה"כ צפ' שמיני ושור ואיל
לשלמים לזבח לפני ה' ומנחה זלולה בשמן
כי היום ה' נראה אליכם, דהיינו שזכו לגילוי
שכינה עד שיזדכך גופם ותהא אכילתם
בקדושה, ולזה הביאו השלמים.

L

והגדה אמר הכתוב צפ' אמור אחר ש"נה
להקריב שני הכבשים ולהניפם על לחם
הזכורים וכו' וקראתם בעלם היום הזה
מקרא קודש וגו' חקת עולם בכל מושבתיכם
לדורותיכם, רמז הכתוב בזה שענין שתי
הלחם שייך גם לדורות, דהיינו הרמז שבו
שרומז לתושבע"פ ותושבע"פ, דאי כפשוטו הלא
שתי הלחם לא נהיגי אלא בזמן שביהמ"ק
קיים, אע"כ שרומז ענין קבלת שני החורות
שצכתב ושבע"פ וזה שייך לדורות.

נמצא דבאמת רמז לנו הקצ"ה שיו"ע הזה
יש לו שייכות למתן תורה, וכיון
שרמז הקצ"ה לנו ענין שייכות קבלת החורה
ליו"ע זה בשתי הלחם שרומז על ענין זה
שחזן מחורה שצכתב יש גם תושבע"פ, לכן
אנו עושין היו"ע ציוס ו' סיון שבו הי' ענין

ג] וע"פ הדברים האלה נוכל להצין ג"כ
למה הלדוקים היו רולין דוקא שתי
עזרת אחר השבת, וממחרת השבת קאי על
שבת בראשית לא על יו"ט הראשון של פסח,
דהנה אם נאמר שיו"ט שבוטח הוא בשביל
קבלת החורה, א"כ אין מקום כלל לשיעת
הלדוקים דמדוע יתחילו לספור מיום ראשון
של השבוע, דכיון שהוא בשביל קבלת החורה
א"כ הוא ז' שבוטח אחר יו"ט ראשון של
פסח כמו בשעת יליאת מלרים, וא"כ צודאי
לריך הספירה להתחיל ממחרת הפסח, אבל
הם סברו דכיון דחורה לא נזכר כלל שיש
איזה שייכות לחג השבועות עם קבלת
החורה, ומלד הסברא נראה שאין לעשות
יו"ט על קבלת החורה שהי' אז כיון שנתבטל
ע"י שצירח הלוות, והא דלוותה החורה
להביא שתי הלחם הלא המה לשיעתם לא
האמינו בתושבע"פ ואינם מודים בזה, א"כ
אין שתי הלחם רומזים על מתן תורה, וכן
היה קשה להם לשיעתם הלא שבוטח הוא
ציוס נ' לספירה ומתן תורה הי' ציוס נ"א,
בשלמא לדידן אנו יכולין לומר זמן מתן
תורתנו בשבועות והגם שקשה קושיה המג"א
הלא הי' ציוס נ"א לספירה אבל כבר נחבאר
לעיל שאנו אומרים על תורתנו על
תושבע"פ, אבל הלדוקים שאינם מודים
בתושבע"פ א"כ לא הי' להם מקום לעשות
יו"ט לקבלת החורה, וכל ענין החג לשיעתם
הוא רק כדי שיצרכו הפירות, וכמו שאחז"ל
(רי"ב ע"ג) בעלרת נדונין על פירות האילן,
ואמרו שם מפני מה אמרה תורה הביאו צ'
הלחם בעלרת מפני שעלרת זמן פירות האילן
הוא אמר הקצ"ה הביאו לפני צ' הלחם
בעלרת כדי שיצרכו לכם פירות האילן
עיי"ש, או מפני שהוא נקרא חג הקליר

זך
שר
צל
ות
צס
בו
זני
ש,
לא
זה
סס
"צ
ות
מז
י"י
יס
זה
ח
חג
ש
חו

יס
זי
י
זן
לו
ש,
ח
ה
ח
ני
ח
ל:
ל:
ח

(K0160)

19

ספר כלבו

חלק שלישי

הלכות פסח, ספירת העומר,
יום טוב וחול המועד.

יוצא לאור על פי דפוסים ראשונים,
בצירוף ציוני מקורות,
הערות וביאורים מבוא ומפתחות

מאת
דוד אברהם

פלדהיים
הוצאת
ספרים
עיה"ק ירושלים תובב"א

21

מפני התורה שנמשלה לרכש וחלב, כמו שכתוב⁴² דבש וחלב תחת לשונך. ונהגו בכל ישראל⁴³ גם כן לשום במצה זפרין⁴⁴, והטעם לפי שמשמח הלב. גם נהגו הנשים⁴⁵ לעשות בשבועות לחם⁴⁶ ארוך, ולו ארבע ראשים⁴⁷. ונראה לומר⁴⁸ כי נמצא המנהג זכר לשתי הלחם⁴⁹ הקרב בעצרת. או אפשר מפני מזל תאומים המשמש בסיון. ונהגו⁵⁰ ביום אחרון של חג הנקרא שמחת תורה לפי שכל העם שמחים על סיום התורה, קורין בתורה יותר ממנין, וקורין כל הקהל

כאחד, ואנשים שלא הורגלו לעלות ולקרות כשאר ימות השנה, והמנהג כרי להרכות בשמחה⁵¹. ושמונה פסוקים אשר כזאת הברכה שהם מויעל משה עד ויהושע כן נון, יחיד קורא אותם⁵². ואין מפסיקין אותן לשנים. וכבר כתבנו כל הסדר למעלה בסדר קריאת התורה⁵³.

ואחר ההפטרה אומרים אשרי. ואחר כך עומדין על המגדל עם ספרי התורה. גם נהגו⁵⁴ להוציא כל ספרי החיבה, ולעמוד על המגדל כל הזקנים וספרי התורה בזרועם, ומקוננים כל אחד כפי

אות יא ששומר נפשו ירחק מזה, וגם בחג השבועות יש להזהר כמו בכל השנה. ומדברי רבינו משמע שהמנהג בשבועות לאכול בשר ואח"כ חלב, ובבא"ט סו"ס תצד כתב "ושמעתי שאוכלים חלב ואח"כ בשר, ולא כפי שעשו המלאכים אצל אברהם שאכלו בשר בחלב, שבעבור זה ניתנה התורה לישראל". ובשכנה"ג אות ג כתב ג"כ הטעם משום דבש וחלב וגו', וכתב "ואנו אע"פ שאנו מן הנוהגין שלא לאכול גבינה ובשר בסעודה אחת, לקיים זה לאכול מאכל חלב ובשר בחג שבועות אני אוכל החלב עם הדבש קודם ואני מברך בהמ"ז ואח"כ אחר שעה אני אוכל מאכל בשר". ועיין מש"כ ע"ד בשולחן גבוה אות ז. ועיין בזה בס' בית ישראל (לנדא) ח"א צו ובשנה"א אגרו"מ חא"ח ח"א ס"י קס ובשנה"ת יביע אומר ח"ב חויר"ד ס"י ז. 41 בא"ח אות יג הלשון: "ביום ראשון". [עוד הביא הא"ח אות יב דין קריאת מגילת רות בשבועות (—רמ"א סו"ס תצ), וכן המנהג לומר בחזרת הש"צ של מוסף אזהרות של רשב"ג הכלול בהם מ"ע ומל"ת, ועיין בזה במבוא לס' זוהר הרקיע (ירושלים תשמ"ז)]. 42 שה"ש ד, יא 43 כ"כ האחרונים שם בשם רבינו. ובא"ח שם הלשון: "גם נהגו שמצניעין ממצות של פסח וטובלין אותן במי הזפראין שמשמח את הלב". והרב חיד"א ז"ל בס' לב דוד פלא"א כתב: "ומכין ריסי עיני ספר הכלבו נראה שהיו אוכלים מצה היום הזה", וע"ש שכתב כמה טעמים לזה. ע"ע בחק יעקב שם שכתב בשם רבינו שנהגו לשים זפראין "בעוגה". 44 עיין ברמ"א ס"י תסז סעיף ח "כרכום שקורין זפריין", וע"ש ככה"ח אות פב בשם האחרונים. 45 כ"כ האחרונים שם בשם רבינו. 46 ומ"מ דעת רבינו להלן ר"ס נח ועוד מקומות שחייב אדם לבצוע ביו"ט על ב' כיכרות שלימות. 47 [כא"ח הלשון: "כארבע ראשים כזה", ואמנם חסר שם דוגמתו]. 48 בס' לב דוד שם כתב שנחזק רבינו ליתן טעם לזה, וביאר הטעם "דהתורה נקרא לחם, וכתוב ארוכה מארץ מדה, ולזה עושים לחם ארוך, רומז לתורה ארוכה ורחבה, או

ד' ראשים כנגד פדר"ס שיש בתורה". ע"ע במקור חיים סו"ס תצד שכתב שנהגו לעשות בשבועות חינוך הבן לתורה וכסדר שכתב רבינו להלן ס"י ער. 49 כתב הרמ"א סו"ס תצד "וצריכין להביא עמהם כ' לחם על השולחן שהוא במקום המוכח ויש בזה זכרון לשני הלחם שהיו מקריבין ביום הכיכורים". [וע"ש במג"א סק"ט שלפ"ז: יהיה הלחם של חטיטס דונמת שתי הלחם]. 50 לעיל ס"י כ דין קרה"ח במועדים כתב רבינו: "והמנהג שקורין בו וזאת הברכה וכו', ולהרכות בשמחה נהגו לקרות יותר ממנין הקורין ולהוסיף עליהן". וכאן כתב רבינו שקוראים כל הקהל כאחד גם אנשים שלא הורגלו לעלות ולקרות בשאר ימות השנה, ובא"ח שם אות ח כתב: "קורין בתורה יותר ממנין הקוראין כל הקהל כאחד", גם בד"ר הלשון: "קורין בתורה יותר ממנין הקורין כל הקהל כאחד". [וקצ"כ הלשון "כל הקהל כאחד"]. ולשון הרמ"א ס"י תרמט "ונהגו עוד להרכות הקוראים לספר תורה", וכ"כ בס' המנהגים למהר"ל (הנדמ"ח) עמ' שפט. ועיין בס' שלמי חגיגה דין קריאת ס"ת במועדות בראש חשוכה המהר"ט אלגאזי ז"ל שם שכתב: "כבית מדרשי שאני מתפלל ואני שליח ציבור בי וכו' מיום שנתייחד מהרב החסיד המקובל האלהי [רבינו הרש"ש] זצוק"ל, תיקן וקיבל לנהוג במדרש זה וכו' שלא להוסיף במנין העולים אפי' בשבת ויר"ט, ואפילו ביום שמחת התורה שבכל העולם נוהגין להוסיף, וכן נהגו אחריו שלא להוסיף כלל". 51 כלבוש שם כתב הטעם שנהגו להרכות בקוראים "לזכות כולם בקריאת התורה בעת סיומה". וע"ש במשנ"ב סק"ב "משום כבוד התורה, ועוד כדי שיזכו כולם בשמחת התורה". 52 כ"כ טו: רמב"ם פ"ג מתפלה הל' ו שו"ע ס"י תכח סעיף ז. 53 ס"י כ דין קרה"ח במועדים, ושם כתב רבינו ב' פירושים בדין יחיד קורא אותן הפסוקים, י"א שהמיוחד שבקהל קורא אותן וי"א שאין להפסיק ביניהן, ועיין להלן הערה 71. ועיין בכיכורי יעקב סו"ס תרסט מש"כ בזה. [עוד ע"ש מש"כ רבינו לענין קריאת שמות בשמח"ת]. 54

אשר תשיג לשו נביאים⁵⁵. ומזכיו להקדיש⁵⁶ ולעש ספר התורה⁵⁷ ול [ואומ'⁵⁸] מצלאי ואומ' מזמורים, למקומן, ואומ' מוסף על הסדר. תפלת מוסף בו וקדושת השם, א והשיאנו. ובשבת ואומר את מוספי עבודה והודאה ו ונהגו⁵⁹ בכל מק מז' ימי חג הסו קודם שיאמר קדי עם הספר לפני ו

ג"ז כתב רבינו לעי עמ' 46 שהעיר לנו לר' נתן בעל ס' ח"כ עמ' רלח שכ שלא לעסוק בתורה משה רבינו ע"ה רב ובהערות שם. נח כתב: "תנודרים מגדולים ועד קטנים כמתנת יום". והרמ" התורה והמתחיל בה הלשון: "ולכבוד הכ סעיף ז שנודרים נדו ובמשנ"ב ס"י תרסט לצרכי ביהמ"ד ולד כד"ר, וכ"כ רבינו ו נוסח מצלאין עיין שחרית של שבת] חטאינו". 60 פ"ז מלולב הל' כג ואמירת הושענות ו הלשון: "ונהגו לוג תפילת וכו'", ונרא המועדים אות יד. ס"י מג בשם רע" וכמתחו"ו עמ' 444, אר"י הובא בארץ ד שאומרים הושע ע"ש בראשונים מ'

מטה עזר ישלח אלקים מציון

ספר

מטה משה

זה ספר תולדות אדם גדול בענקים, אשר הקים חוקים טובים ומשפטים צדיקים. בנוי לתלפיות תל שהכל אליו פונים. על שלשת דברים שהעולם עומד על התורה יקרה היא מפנינים. ועל העבודה שבלב זו תפלה לא-ל חי. ועל גמילות חסדים. רבים שתו מי ביאוריו באר לחי רואי. מלמד שהלכה כמותו וכו הכל מודים.

היה התייר הגדול ארי' דבי עילאי גאון דורו ומופתו איש קדוש ונורא דבינו משה זלה"ה מפרעמסלא. דין גלי רזי מאי דחזי הלכה למעשה מרבו המובהק רשכב"ה רבינו המהרש"ל זלה"ה.

וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת שבה שפר שופרי דשופרי ספר זה יבוא בהקדמת המחבר באר היטב:

(נוסח השער מדפוס פרנקפורט ת"פ)

נדפס מחדש במהדורה מפוארת
באותיות מאירות עינים ובהגהה מדויקת
בתוספת אלפי מ"מ והערות ופענוח המקורות

ובאו כנספח ספרים נדירים מהרב המחבר

הנהגות מהרש"ל

סולת נקיה שיר על תרי"ג מצוות

זכרון אהרן

פעיה"ק ירושלים תשע"א

קריאת יום השבועות

תרצ"א) למחרת קורין בחדש השלישי עד סוף הסדר, דאיתא במדרש (הובא בילק"ש סי' רע"א) בחדש השלישי (שמות יט, א), אמר הקב"ה לישראל בני הווי קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ושנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלים את התורה, אימתי בחדש השלישי.

תרצ"ב) ונוהגים לאכול מאכלי חלב ביום א' של שבועות. והטעם⁶¹⁴ שהוא כמו הב' תבשילין שלוקחין בליל פסח, וזכר לפסח וזכר לחגיגה, כן אוכלין מאכל חלב ואחר כך מאכל בשר. וצריכין להביא עמהן ב' לחם על השלחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לשתי הלחם שהיו מקריבין ביום הביכורים. ועוד יש רמז לזה מן התורה, שנאמר (במדבר כח, כו) מנחה חרשה לה' בשבועותיכם ר"ת חלב. וצריך לאכול גם בשר, כי אין שמחה בלא בשר (מנהגים שבועות סי' מ"ט). ובעל אבן בוחר⁶¹⁵ כתב, גם אמרו בעלי משל וחידודם, שמספר תרי"ג רמז⁶¹⁶ אל "דבש חלב קמחא דסמידיא", והאחד העורך יפתר, לאכול מהן שובע והותר. כן היום מנהג בני אמותינו. כיום מתן תורתינו, עכ"ל.

סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור (קהלת יב, יג), וממנהג אבותינו אל תסור כל אשר יורוך. ואל⁶¹⁷ ישנה אדם שום מנהג, כדאמרינן בפסחים פרק מקום שנהגו (ג.), וכבראשית רבה פרשת וירא אליו (פמ"ח, יד) עלייתא לקריתא הלך בנימוסה. ובפרק א' דתענית ירושלמי (ה"ד), ובירושלמי פרק מקום שנהגו (פסחים פ"ה ה"א), ובהגדה שיר השירים (פ"ד) דמנהגא מילתא.

קריאת מנילית רות

תרצ"ג) ביום ב' מנהג לקרות מגלת רות קודם קריאת התורה, לפי שכתוב בפרשת אמור אל הכהנים בענין המועדים בפרשת שבועות, ובקצרכם את קציר ארצכם לעני ולגר תעזוב אותם (ויקרא כג, כב). וכתוב (משלי לא, כו) ותורת חסד על לשונה, וכוועז עשה בקצירתו חסד לרות. ולכך קורין בעצרת ממלת רות ובו מצינו בוע"ז פסוקים, עכ"ל הרוקח (סי' רצ"ו).

והרב ר' דוד אבן יחייא כתב⁶¹⁸ ז"ל, ונהגו לקרות מגלת רות בחג השבועות להיותה סיפור תולדת כסאות למשפט כסאות לבית דוד, לנטוע בנפשותינו מידת הבטחון, ושנאמין כי כאשר הבורא יתברך שמר הבטחתו לישראל אשר הבטיחם ע"י משה נביאו (שמות ג, יב) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה, ומן השמים השמיים את קולו ויתן להם חקים ומשפטים צדיקים, ועדות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. ככה ישמור הבטחתו שנית, ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה (ישעיה יא, א), ונחה עליו רוח ה' כאשר נחה על רבן של נביאים בשלימות נפש האלהית רוח חכמה ובינה, בשלימות נפש המרגשת. וזה דעת ויראת ה', בשלימות נפש הצומחת, באופן כי כל רוחו יוציא בשכל, ולכן ישפוט בצדק דלים והיא פועל הצדק. ויוכיח במישור לענוי ארץ, והוא פועל החסד המכונה בו עשית הישר. וברוח שפתיו ימית רשע, והוא פועל המשפט, כאשר פירשנו ע"כ.

ואני אומר מה לנו לבקש ולחפש למצוא טעם במה שקדמונים אחזו שער, והם רבותינו הקדושים נתנו טוב טעם ודעת, כאמרם ז"ל במדרש (זוטא רות א') ומה ענין רות אצל עצרת, שנקראת בעצרת בזמן תורה, ללמדך שלא נתנה תורה אלא על ידי יסורין ועוני, וכן הוא אומר כי חיתך ישבו בה תכין בטובתך לעני אלהים (תהילים סח, יא). אמרה תורה לפני הקב"ה, רבש"ע תן חלקי בשבט של עוני, שאם עשירים עוסקים בי יהיו מתגאים, אבל כשהם עניים הם מתעסקים בי והם יודעים שהם רעבים ושפלים, שנאמר (קהלת י, ו) נתן הסכל במרומים רבים ועשירים בשפל ישבו. לפיכך ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ (רות א, א), הדיין אומר לאדם טול קיסם מכין שיניך והוא אומר טול קורה מבין עיניך. למה ויהי שתי פעמים, אחד לרעבון לחם ואחד לרעבון של תורה. ללמדך כל דור שאין תורה מצויה בו רעב מצויה בו.

תרצ"ד) נהגו⁶¹⁹ קדמונים ז"ל משרתי עליון שלא לישן בליל שבועות, ועכשיו בשתי לילות.

במנהג שלא לישן בליל שבועות

614. טעם זה מועתק מן הרמ"א סי' תצ"ד ס"ג. 615. לרבינו קלונימוס בן קלונימוס הזקן, בדפוס ויניציה ש"ו דף ס"ה ע"ב. 616. היינו בגימטריא. 617. מכאן הוא ציטוט הרוקח סי' רצ"ו לענין מנהג הכנסת הבן לת"ת. 618. רבינו דוד בן יחייא כתב פירוש על כל הנ"ך, וכן ספר לשון לימודים על הרקוק. מספרו על הנ"ך נותר בידינו רק פירוש קב ונקי על ספר משלי. אפשר שבידי רבינו היה גם פירושו על מגילת רות. בפירושו בנו ר' יוסף על המגילות לא נמצאו הדברים הנזכרים. 619. ראה מגן אברהם בהקדמה לסימן תצ"ד בשם הוהר"ח דף צ"ז ע"ב, והוא מסדר היום. וראה בפע"ח שער חג השבועות פ"א.

אין דורשין פרק שני הגיגה

קרבן העדה

נר מערבי

27

משכני . כמשכני דעמי שכבר הכנתי כל הנהגת מה שכבר ראיתי או אחריו גדולה לפיכך הביאנו הנהגת דמיון במתני היללות :
 כל רבך לבר . הנה רבך בחזק שאלמר היה רבו של ר"מ : ונפק לביה . ללמוד תורה ממנו : ומה פתחה ביה . כלומר ומה פרסם
 זו וילך שהוא מלשון פיתוחי חוסם כלומר מה העמקה בענין הזה : אמר ווי דמוכדין וכו' . מכל על דאברו ולא משכתי דליל
 קלא הרי כן מפורס : מראשיתו . בזכות שפעה בהאשיותו בהיותו עומד ועומד על קיומו : ומה היתה דרש חובן . ומה דרשם
 תורה אור עוד : בזמן שהוא טוב מראשיתו .

ומה היתה דרש חובן . עוד מלי
 דרשם : בזמן שהוא טוב מראשיתו .
 טכחלה היתה מחשבתו לטובה
 ולכס שמים ולא כמעשה אבותיו אשר
 וכן היה המעשה וכו' : וכל דלן
 וכן חתה ליה . מרסן היה גרם הדבר
 מעלתו טיאל להרטה רשע : כלרסם
 על חתינה . כלרסם של נחש : סל רבך
 כלרסם . סולל : ולרסית . וכוונת הלש
 יתפרק

י"ט שבני אחריו גדולה וכו' *רבי טאיר הוה יתיב
 דרש בבית מדרשא דמיבניה עבר אלישע רביה
 רכיב על כוסיא ביום שובתא אתון ואמרין ליה
 דא רבך לבר פסק ליה מן דרשה ונפק לגביה
 א"ל מה היתה דרש ויבא דין א"ל ביד את
 אחרית וכו' א"ל ומה פתחה ביה א"ל ויוכח י"ט
 את כל אשר לא יזכר למשנה שכלל לו את כל
 מסונו אמר ווי דמוכדין ולא משכתי עקיבה
 רבך לא הוה דרש כן אלא וי"י ברך את אחרית
 איוב טראשיתו בזכות מצות ומעשים טובים שהיה
 דוירה דריש חובן א"ל יטוב אחרית דבר מראשיתו
 לאדם שהוליד בנים בעצרותו ומתו ובזקנותו נתיקמו
 מראשיתו לאדם שעשה סחורה בילדותו והפסיד
 אחריתו לאדם שעשה סחורה בנעורותיו ושכחה
 הוי טוב אחרית דבר מראשיתו אמר ווי דמוכדין
 הוה דרש כן אלא טוב אחרית דבר מראשיתו היה
 היה המעשה אביה אבא כנדולי ירושלם היה ביזם
 לכל גדולי ירושלם והושבן בבית אהר ורבי אליעזר
 מן דאכלון ושתון שרון כפפחין וכרקדקין א"ר ליעזר
 עסיקין בדידון נעסוק אן בדידן וישבו ונתעסקו
 לגביאם ומן הנביאים לכתובים וירדה אש מן
 ליה אבית רבותי מה באהם לתורה לגביאם ומן
 ושבין היינו והזרין בדברי מסיני ותיתה האש
 והיו הדברים שמידים כנהינתן מסיני בוער באש
 ועיקר נתינתן מסיני לא ניתנו אלא באש כוחה
 אמר ליה אבית אבא רבותי אש כן היא כוחה של
 הוה תורה אני מפרשין לפי שלא היתה כוונתו
 נתקיימה באותו האיש א"ל ומה היתה דרש חובן
 וזכוכית א"ל ומה פתחה ביה א"ל דברי תורה
 יאבד ככלי זכוכית ומה כלי זהב יבלי זכוכית
 והעשותן כלים כמו שהיו אף תלמוד חכם
 וללמדו כההילה א"ל דייך טאיר עד כאן תהום
 כן מלבי דוסוי דהוינא בני והולך אלפיים אמה
 כך וליה את חזר כך א"ל ליה אבא יכיל א"ל
 לפני בית קודש הקדשים רכוב על כוסיא
 בת קול יצאה כביה קודש הקדשים ואזכרת
 שידע כהן וטורד כי זכר דא מן הן אתה ליה
 ושונה בבקעה גינוסר וראה אדם אחר ערה
 זייד טישש כשלים למחר ראה אדם אחר שעלה
 ושילה את האם וירד מים והכישו נחש ומה
 האם ואת הבנים הקה לך למען ייטב לך והארכת
 זה איכן היא אריכות ימיו של זה ולא היה יודע
 למען ייטב לך לעולם הבא שכחו טוב והארכת
 אושר ל"י שראה לשונו של ר' יהודה הנחתום
 זו תורה וזו שכרה וזו הלשון שהיה מוציא
 שהיה יגע בתורה כל ימיו זו תורה וזו שכרה
 כמותם וי"א אטו כשהיתה מעוברת בני
 כמותו הכין והיה אותו הרחם מפעפע
 הא רבך באיש אול בעי מבקרתיה ואשכחיה
 כן כהוב יתשב אנוש עד דכא עד דיכוכיה
 ר"מ שמח בלבו ואומר דומה שמתוך השובה
 את קברו אתון ואמרין לר"מ הא קבריה
 גולתיה ופרסיה עלוי אמר ליני הלילה
 שכולו בוקר אם ינאלך טוב ינאל זה הקב"ה
 לא יתפין לנאלך ונאלתיך אנכי הו' ואשפית
 אולרבך אמר לון אנא מיקרב לר' קדמי
 עם הספר תיק הפילין עם התפילין מצילין
 יזר רבי ואמר א"ל יהי לו כושיך חסד ואל
 באותה הישעה ככה ר' נזר עליהן שיתפרנסו
 בה העמיד מי שהוא יגע בתורה לשמה
 על אחת כמה וכמה ר' לעזר בשם בר סירה
 פליאה

הראשונה לטוב לסם שמים או
 יס לו אחרית טוב אכל לא
 בזולתו ומייתי ראה חללישע :
 מן דאכלון וספון . לאחר שאלו
 וכו' ומה פתחה ביה א"ל ויוכח י"ט
 אחר לגפס ולרבר : ונתיק
 לאבד ככלי זכוכית ששכרו
 ולא אמרין קיון שפירס מן
 התורה טוב חין לו תקנה :
 ע"כ תחום שבת . להלכות
 ע"כ אמר קן : מן הן .
 מתיין אהיה יודע : מן טלפי
 דוסוי . מן פרסות של הסוס
 שהיית מוזה אלפיים אמה :
 וכל דא . וכל זה מלין כל
 לו טעפה כל כך שאלולי טעפה
 טוס ספק בלבו לא היה נוטה
 מדרך החמה כאשר שיהי חסם
 גדול : לפניו ממנו . קודם
 לו : מחמתו המין . מהקדושה
 עבד'ס : והיה אותו היום
 מפעפע זו . כלרסם של
 נחש ונפסק ממנו והיה מתאוה
 לרבר עבירה : בלש . מלה
 אול . ומה לכפרו ומלאו מלה .
 א"ל . ומה חזר הוא בעת חלו
 מי מקבלין אותו : אייך . הנה
 הוא סורף : נכס גולתיה . לקח
 טלייתו ופרס על הקבר ודע
 שלא יאחו האש כנגדיו
 כמעשה דהלי חסידה במסכה
 שבה : אמר לני הליה .
 כל זמן שרבי מחר בעליה
 היה לין גביהם : ולרסית .
 ונכסה האש : והמתין לך .
 כמתיה ובי שומעין לך לכליל
 איה זד כזוקך מניינס חין
 תיעין ברה מזה אבא אכל לא
 תלמוד לר' : מליין תיק הספר
 עם הספר . הולל ותסמי קדושה
 הוה : אל יסי חובן ליתומיו .
 הולל וספליג ברשעו : ראו
 מה העמיד . כלומר שהעמיד ר"מ
 שלמד תורה לכל ישראל ח"ל על
 בנותיו קאלר שהיו חכמות :
 פליאה

במחוק . ינאלתי . טיג ה"א

ובזה יוכן מאמר חכמינו ז"ל ושבת קי"ח ששבת מביא גאולה עפ"י דברי האר"י ז"ל בפסוק כי גר יהיה זרעך שכל הגלויות באים מחמת פגם הברית. ממילא שבת שמתקן זה הפגם מביא גאולה (*):

הגה"ה

* ואזכיר מענינא מה שתרצתי רברי הש"ך יו"ד (סי' קנ"ז סק"ג) שנסתפק באנס שאמר לו לעבור עבירה פלונית ואם לאו אחתוך אבר אחד וסיים ונראה להקל. ותמוה דמפורש באו"ח סי' שכ"ח (סעי' י"ז) דעל סכנת אבר אין מחללין רק שבות. ונראה ליישב דהנה ראב"ע יומא פה: למד שפקות נפש דוחה שבת ממילה שהיא אבר אחד מרמ"ח איברים שבאדם דוחה את השבת קו"ח לכל גופו שדוחה שבת [פירש"י שהוא תיקון אבר אחד] וא"כ לכאורה אבר אחד נהי דקו"ח ליכא במה מצינו נלמוד שידחה שבת. אך באמת אין כל האברים שוים. ובוזהר ת"כ צ"ב. זכור את יום השבת לקדשו דא איהו רזא דברית קדישא ובגין דבהאי ברית קיימין כל מקורין דשייפי גופא ואיהו כלל כללא כגוונא דא שבת איהי כללא דאורייתא וכל רזין דאורייתא ב"י תליין וקיימא דשבת כקיימא דכל אורייתא מאן דנטיר שבת כאילו נטיר אורייתא כללא עכ"ל זוה"ק. הנה מפורש דאבר הברית כולל כל הגוף וזה דוחה שבת. אבל אבר פרטי לא למדנו. וכן רמז ראב"ע גופי' במה שאמר ומה מילה שהיא אחד ממאתים וארבעים ושמונה אברים ולמה ל"י להאריך כל כך והיה לו לומר בקיצור. [ולעולם ילמוד אדם לתלמידו דרך קצרה]. ומה מילה שהוא אבר אחד:

אך הפירוש כך ומה מילה שהוא אחד מרמ"ח אברים שהוא אחד כלול מרמ"ח אברים דוחה שבת קו"ח כל גופו שהוא רמ"ח אברים בפועל. ובאבר הברית כלול רק כל "מקורין" דשייפי גופא אבל לא שייפי גופא ממש. וע"כ אין סכנת אבר אחד זולת אבר הברית דוחה שבת. וא"כ נכונים דברי הש"ך שאם אנסו לעבור עבירה אחרת שאינה מצות שבת שפיר יש ללמוד ממילה דוחה שבת במה מצינו דכשם שתיקון אבר הברית הכולל כל הגוף דוחה שבת הכולל כל התורה. כמו כן אבר פרטי דוחה מצוה פרטית. וזה נכון וברור לקיים דברי זקני הש"ך ז"ל (א):

ועפ"י זה יוכן נחיצת

הלימוד בהלכות שבת תיקון פגם זה. כי תיקון הברית תלוי ביותר בלימוד התורה. וביותר בלימוד התורה בעיון. עפ"י מה ששמעתי מאדמו"ר זצ"ל בפ"י דברי הזוה"ק שעל חטא שז"ל אינו מועיל תשובה משום דתשובה הוא מלב כדכתיב ולבבו יכין ושכ וגו'. ופגם שבזרע הוא במוח והרי הקלקול

למעלה ממקום התיקון. וכן מצאתי בס' זרע קודש. וע"כ עיון הלכה שהוא במוח. וכ"ש מי שמחדש חדושים הרי התיקון ג"כ במוח. ובוזה"ק דבגלותא כתראה אתקיים בהו וימררו את חייהם בעבודה קשה זו קושיא בתומר דא ק"ו ובלבנים דא ליבון הלכה ובכל עבודה בשדה דא ברייתא את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך דא תיקו. הרי דכמו שהיה התיקון במצרים מפגם הוצאת שז"ל כידוע ע"י שיעבוד ועבודה גופנית. כ"כ נעשה התיקון ע"י יגיעה ועיון בלימוד התורה והטעם כנ"ל מפני שהתיקון הוא במוח. ומעתה יוכן שהלימוד ועיון בהלכות שבת שמצות שבת בעצמה היא תיקון על פגם הברית על אחת כמה וכמה שהלימוד הזה הוא תיקון עצום לחטא זה. ואף שלא כל אדם זוכה ללמוד תורה לשמה כבר אמרו חכמינו ז"ל (ספסחים טו) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה [ובלבד שלא ילמוד לקנתר ח"ו שבזה עוד מוסיף כח בחיצונים חלילה והוא ממש חטא שז"ל ר"ל]:

ומדי

דברי זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורה"ק ואמרו כי הלומד ומחדש חדושים ושמה ומתענג בלימודו אין זה לימוד התורה כ"כ לשמה כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה. אבל הלומד ומתענג בלימודו הרי מתענג בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות מפורסם. ואדרבא כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושמה ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה. [ועיין פירש"י סנהדרין נ"ח. ד"ה ודבק]. ובוזה"ק דבין יצה"ט ובין יצה"ר אינן מתגדלין אלא מתוך שמחה. יצה"ט מתגדל מתוך שמחה של תורה. יצה"ר כו'. ואם אמרת שע"י השמחה שיש לו מהלימוד נקרא שלא לשמה או עכ"פ לשמה ושלא לשמה. הרי שמחה זו עוד מגרע כח המצוה ומכהה אורה ואיך יגדל מזה יצה"ט. וכיון שיצה"ט מתגדל מזה בודאי זה הוא עיקר המצוה. ומודינא דהלומד לא לשם מצות הלימוד רק מחמת שיש לו תענוג בלימודו הרי זה נקרא לימוד שלא לשמה כהא דאוכל מצה שלא לשם מצוה רק לשם תענוג אכילה ובהא אמרו לעולם יעסוק אדם כו' שלא לשמה שמתוך כו'. אבל הלומד לשם מצוה ומתענג בלימודו הרי זה לימוד לשמה וכולו קודש כי גם התענוג מצוה:

הורה וחדושים

ספר אגלי

בר"ה ז' אדר א' ה'תש"ז